

**ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ, УПРАВЛІННЯ,
ПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ**

Освітньо-професійна програма Місцеве самоврядування
Спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування
Ступінь вищої освіти Бакалавр

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

Тамара ЛОЗИНСЬКА

10 червня 2024 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Сфера туризму як об'єкт публічного управління на місцевому
рівні»

виконав здобувач вищої освіти денної форми навчання

Чеверденко Костянтин Юрійович

Керівник кваліфікаційної роботи

Тетяна МАЦ

Полтава – 2024 року

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СФЕРИ ТУРИЗМУ ЯК ОБ'ЄКТУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	8
1.1. Поняття та класифікація туризму	8
1.2. Особливості процесу управління сферою туризму на місцевому рівні	15
РОЗДІЛ 2. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СФЕРИ ТУРИЗМУ ПОЛТАВСЬКОГО РАЙОНУ	23
2.1. Аналіз управління сферою туризму в громаді	23
2.2. Напрямки покращення управління туристичним потенціалом громади	32
ВИСНОВКИ	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	46
ДОДАТКИ	50

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Дослідження сфери туризму як об'єкта публічного управління на місцевому рівні є надзвичайно актуальним з кількох причин. Туризм відіграє значущу економічну роль на місцевому рівні, сприяючи зростанню ВВП, створенню робочих місць та розвитку малого бізнесу. Ефективне управління туристичними ресурсами допомагає зберігати природне та культурне надбання регіону, що важливо для сталого розвитку. У зв'язку зі зростанням туристичного потоку важливо забезпечити ефективну інфраструктуру та послуги для задоволення потреб відвідувачів. В умовах глобальних змін клімату та соціально-економічних трансформацій, управління туризмом стає складнішим і потребує нових підходів та стратегій. Місцеві влади відіграють ключову роль у співпраці з громадськістю, приватним сектором та іншими зацікавленими сторонами для досягнення збалансованого розвитку туризму.

Проблема дослідження полягає в ефективному управлінні сферою туризму на місцевому рівні, зокрема в розробці стратегій, які б забезпечували сталий розвиток туристичної індустрії, збереження природних та культурних ресурсів, підвищення конкурентоспроможності регіону та забезпечення задоволення потреб місцевого населення та туристів. Важливо також розглянути вплив туризму на соціокультурну та економічну ситуацію в місцевих громадах, а також забезпечити ефективний баланс між туристичними потребами та збереженням природних та культурних цінностей. Від так, вирішенню цих проблем присвячено праці сучасних дослідників та науковців, а саме: О. О. Ахмедова [1], О. Бордун [2], В. В. Джинджоян [6], П. В. Доан [7], О. О. Долинська [8], Н. Є. Кудла [13], М. В. Лушик [14], А. В. Огієнко [16], І. Л. Сазонець [23]. Не зважаючи на таку увагу до обраної теми дослідження, на сьогодні єдиного рішення визначених проблем не існує. А тому, дане дослідження має виявити ключові проблеми управління туризмом на місцевому рівні та запропонувати стратегічні підходи для їх вирішення.

Зв'язок роботи з науковими темами. Кваліфікаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Полтавського державного аграрного університету за темою «Формування ефективної системи публічного управління в Україні» (номер державної реєстрації 01170003104, 2017-2026 рр.).

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних аспектів та розроблення практичних рекомендацій щодо напрямків покращення управління туристичним потенціалом громади.

Для досягнення мети кваліфікаційної роботи у роботі було поставлено такі **завдання**:

- розкрити сутність поняття та класифікація туризму;
- визначити особливості процесу управління сферою туризму на місцевому рівні;
- провести аналіз управління сферою туризму в громаді;
- сформулювати напрями покращення управління туристичним потенціалом громади.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є сфера туризму як об'єкта публічного управління на місцевому рівні.

Предметом дослідження є розвиток управління туристичним потенціалом громади.

Методи дослідження. В роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, а саме: аналізу та синтезу для дослідження та узагальнення інформації про сферу туризму, публічне управління, місцеве самоврядування; індукції та дедукції для формулювання висновків про стан та перспективи розвитку туризму на основі аналізу даних. Системний підхід під час розгляду туризму як складної системи, що взаємодіє з іншими галузями економіки та соціального життя. Метод статистичного аналізу для дослідження динаміки та структури туристичних потоків, економічних показників туризму. Порівняльно-правовий метод для аналізу законодавства про туризм та публічне управління в різних країнах.

Інформаційну базу дослідження склали законодавчі акти та документи, пов'язані з молодіжною політикою; енциклопедії та словники для формування термінологічної бази дослідження; результати наукових досліджень та аналітичні звіти від державних та міжнародних організацій. Крім того, важливими джерелами інформації є засоби масової інформації та академічні журнали.

Практична значущість дослідження полягає у реалізації на практиці основних положень та рекомендацій, викладених у дослідженні, пов'язаних із розвитком управління туристичним потенціалом громади.

Апробація результатів роботи. Основні положення та результати дослідження за темою кваліфікаційної оприлюднені у формі доповіді на двох науково-практичних конференціях.

Публікації. За результатами проведеного дослідження опубліковано тези:

«Значення туризму в розвитку територіальних громад», які розміщені в збірнику матеріалів науково-практичної конференції за підсумками проходження здобувачами вищої освіти виробничих практик м. Полтава, 21-22 березня 2024 р.;

«Сучасний стан та проблеми управління сферою туризму на місцевому рівні» які розміщені у збірнику матеріалів студентської наукової конференції Полтавського державного аграрного університету, м. Полтава, 16 – 17 травня 2024 р.

Структура роботи. Загальний обсяг роботи викладено на 50 сторінках і складається зі вступу, 2 розділів, висновків, а також 36 літературних джерел. Робота містить 8 таблиць, 7 рисунків та 3 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СФЕРИ ТУРИЗМУ ЯК ОБ'ЄКТУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

1.1. Поняття та класифікація туризму

Туризм є явищем, що здійснюється людиною з метою відпочинку, розваги, пізнання нового, а також з метою здоров'я та відновлення сил. Це широке поле, яке включає в себе різноманітні форми подорожей, від екскурсій до пригодницького туризму, від культурного туризму до екологічного та спортивного. Поняття та класифікація туризму відображають багатоаспектність цієї сфери та різноманіття потреб та інтересів подорожуючих, проаналізуємо далі підходи до трактування поняття «туризм».

Етимологія походження слова «туризм» має французьке коріння та походить від слів «tourisme» або «tour», що у вузькому сенсі означають «прогулянка», «подорож», а в більш широкому – активний відпочинок у вільний від роботи час [9]. Від так, туризм розглядається як явище з поліфункціональним характером, що включає соціокультурні та економічні аспекти, є об'єктом вивчення різними науками.

Згідно з Всесвітньою туристською організацією, туризм може бути розглянутий як досвід, що охоплює смак місцевої кухні, дослідження місцевих пейзажів та відвідування пам'яток історичного значення [36]. Міжнародна академія туризму розглядає туризм як «загальне явище для всіх форм тимчасового виїзду людей з місця постійного проживання з метою оздоровлення, задоволення пізнавальних інтересів у вільний час або з професійно-діловою метою, при цьому відсутня оплачувана діяльність у місці тимчасового перебування» [33]. Міжнародна асоціація наукових експертів з туризму (АІЕСТ) розглядає туризм як «сукупність відносин і явищ, що виникають під час переміщення та перебування людей у місцях, відмінних від їх постійного місця проживання і роботи» [34]. ООН визначає туризм як

«активний відпочинок, спрямований на зміцнення здоров'я, фізичний розвиток людини, що пов'язаний з переміщенням за межами постійного місця проживання» [35]. На нашу думку наведені визначення міжнародними організаціями мають широкий підхід, що дозволяє враховувати різноманітні аспекти та користь туризму як для людей, так і для суспільства в цілому.

Згідно із Законом України «Про туризм», це поняття визначається як «тимчасовий виїзд особи з місця проживання з оздоровчою, пізнавальною, професійно-діловою або іншою метою, без проведення оплачуваної діяльності у місці, куди особа від'їжджає» [22].

Українські дослідники А. Мельник, Н. Мельник, Р. Качаровський, І. Єрко розглядають туризм як форму активного відпочинку та відновлення, яка базується на подорожуванні та пов'язана з конкретною територією та її середовищем, що включає не лише природні, а й соціально-культурні та економічні аспекти людської діяльності [15, с. 68].

У праці Н.П. Сироїд описано туризм як галузь економічної діяльності, спрямовану на обслуговування людей, які тимчасово перебувають поза своїм місцем постійного проживання [24, с. 4]. Згідно з таким підходом, туристичні підприємства та інші учасники галузі працюють на комерційних засадах, створюючи та просуваючи туристичні продукти для задоволення потреб споживачів.

Цікавим, на нашу думку, є підхід дослідниці О. О. Долинської, яка у своєму дослідженні визначає три підгрупи визначення, що характеризують туризм як галузь; як відносини та як діяльність [8, с. 23]. Відповідно до галузевого підходу, туризм розглядається як самостійна сфера економіки, де створюється специфічний туристичний продукт - товар або послуга для задоволення потреб подорожуючих осіб. За цим підходом, О. О. Долинська визначає туризм як сукупність соціально-економічних відносин, які забезпечують потреби людей у відпочинку, лікуванні, а також досягненні інших цілей через використання рекреаційних та культурних ресурсів [8, с. 25].

Дослідник О. Бордун розглядає туризм як галузь економіки, що забезпечує виробництво товарів і послуг для задоволення потреб осіб, які знаходяться поза місцем постійного проживання [2, с. 55]. Цей підхід визначає туризм як самостійну галузь економіки, спрямовану на виробництво товарів і послуг для задоволення потреб туристів.

Однак, деякі дослідники розглядають туризм не як окрему галузь, а як групу пов'язаних галузей. Наприклад, А. Іванов розглядає туризм як сукупність різних напрямів економічної діяльності, що задовольняють потреби туристичного потоку та виступають каталізатором сучасних суспільно-економічних процесів [11, с. 142]. М. В. Лущик визначає туризм як сукупність відносин, зв'язків і явищ, що виникають під час переміщення та перебування людей в інших місцях, не пов'язаних з їхнім постійним місцем проживання і роботи [14, с. 95]. Ці визначення розглядають туризм як сукупність взаємовідносин та послуг, пов'язаних з тимчасовим перебуванням людей у нових місцях.

Відповідно до наведених підходів, відобразимо основні складові поняття туризм на рис. 1.1.

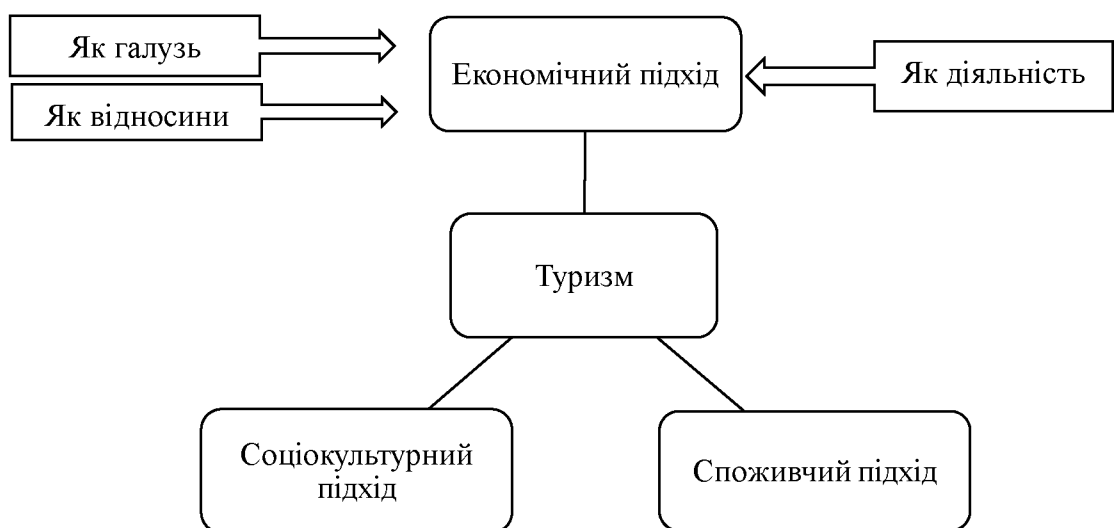

Рис. 1.1. Основні складові поняття «туризм» [30]

У результаті проведеного дослідження підходів до сутності поняття «туризм», можна виділити три основні трактування: як одностороннього споживання, де туризм розглядається як процес використання послуг та товарів у вільний від роботи час поза межами постійного місця проживання; соціокультурне бачення туризму як форми активного відпочинку з метою відновлення працездатності, що поєднується з оздоровчими, пізнавальними, спортивними та культурно-розважальними цілями; економічний підхід, в рамках якого туризм визначається як галузь сфери послуг, що виробляє, реалізує та споживає послуги, пов'язані з організацією туристичних подорожей для осіб, що тимчасово перебувають поза місцем постійного проживання і не здійснюють оплачувану діяльність на місці перебування.

У результаті проведеного дослідження можна виокремити основні характеристики туризму, рис. 1.2.

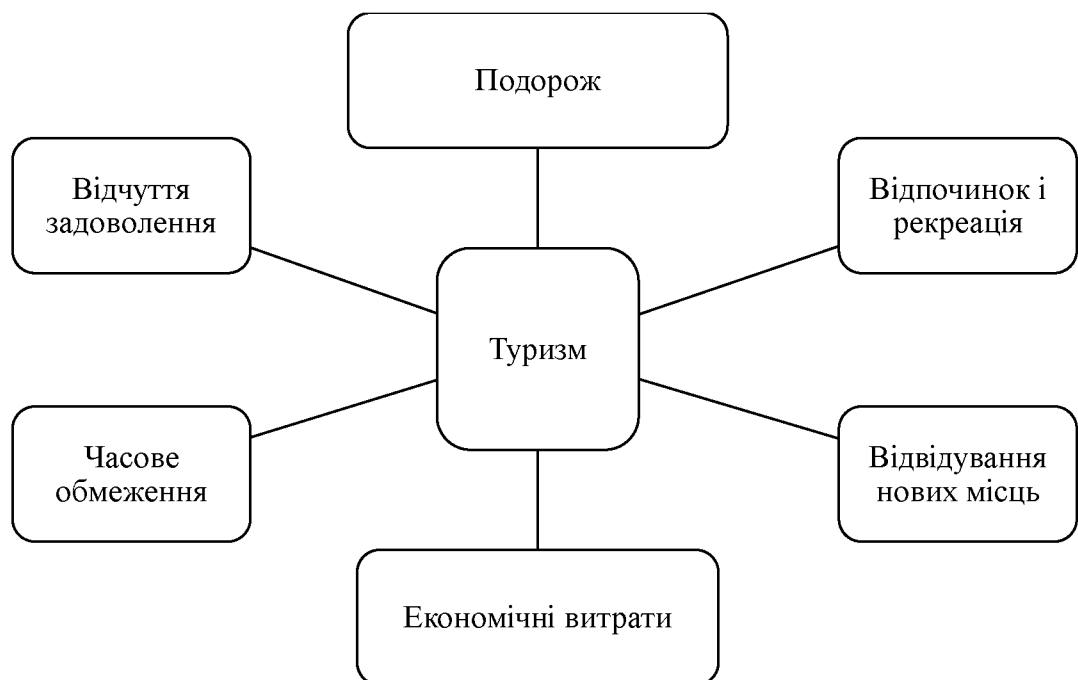

Рис.1.2. Характерні ознаки туризму [23, с. 6]

Наведені на рис. 1.2 особливості полягають в тому, що туристи здійснюють подорожі на певну відстань в середині країни або за її межами.

Основною метою подорожей є відпочинок, відновлення сил, рекреація та відсутність робочого навантаження. Туристи зазвичай відвідують нові місця, де вони можуть досліджувати і відкривати нові культури, традиції та природні пам'ятки. Туристи зазвичай витрачають гроші на транспорт, проживання, їжу, подарунки та розваги під час подорожей. Подорожі туристів зазвичай обмежені за часом, оскільки вони здійснюються відповідно до відпусток, вихідних або інших вільних від роботи періодів. Туристи отримують задоволення від дослідження нових місць, спілкування з новими людьми та відпочинку від щоденної рутини.

Відповідно до наведених ознак туризму, Н. Паньків стверджує, що туризм може бути класифікований з різних точок зору, систематизуємо в табл. 1.1 основні підходи.

Таблиця 1.1

Класифікація туризму [19, с. 94]

Критерій класифікації	Види туризму	Приклади
1	2	3
За метою подорожі	- Відпочинок та оздоровлення	Пляжний відпочинок, гірськолижний відпочинок, санаторно-курортне лікування
	- Пізнавальний	Екскурсійний туризм, культурний туризм, науковий туризм
	- Діловий	Бізнес-туризм, конгресний туризм, виставковий туризм
	- Екстремальний	Пригодницький туризм, спортивний туризм, екотуризм
	- Релігійний	Паломницький туризм
За місцем подорожі	- Внутрішній	Туризм в межах однієї країни
	- В'їзний	Туризм з інших країн в дану країну
	- Виїзний	Туризм з даної країни в інші країни
За способом пересування	- Пішохідний	Піші тури, гірські походи
	- Автомобільний	Автомобільні тури, автостоп
	- Залізничний	Залізничні тури
	- Авіаційний	Авіатури
	- Водний	Круїзи, яхтинг, рафтинг
За тривалістю подорожі	- Вихідного дня	Тури на 1-2 дні
	- Короткостроковий	Тури до 7 днів
	- Середньостроковий	Тури від 7 до 14 днів
	- Довгостроковий	Тури більше 14 днів

Продовж. табл. 1.1

1	2	3
За сезоном	- Літній	Пляжний відпочинок, гірський туризм
	- Зимовий	Гірськолижний відпочинок, екскурсійний туризм
	- Міжсезонний	Екскурсійний туризм, оздоровчий туризм
За віком	- Дитячий	Сімейний відпочинок, дитячі табори
	- Молодіжний	Активний відпочинок, фестивальний
	- Для людей похилого віку	Оздоровчий туризм, екскурсійний туризм
За інтересами	- Гастрономічний	Тури по виноробним регіонам, дегустація вин
	- Екологічний	Екотуризм, сафарі
	- Мисливський	Мисливські тури
	- Рибальський	Риболовні тури
	- Спортивний	Футбольні тури, тенісні тури
	- Культурний	Екскурсійний туризм, театральні тури
	- Історичний	Історичні тури, паломницькі тури

Однією з основних класифікацій є поділ на внутрішній та зовнішній туризм. Внутрішній туризм передбачає подорожі по території власної країни чи регіону, тоді як зовнішній туризм означає подорожі за межі країни проживання.

Ще одним аспектом класифікації є види туризму. Культурний туризм спрямований на вивчення історії, мистецтва, традицій та культури інших народів. Екологічний туризм акцентує увагу на охороні природи та екологічно чистому відпочинку. Пригодницький туризм включає в себе екстремальні види активного відпочинку, такі як скалолазіння, спелеологія, байдаркотуризм тощо. Медичний туризм спрямований на покращення здоров'я та лікування за кордоном. Крім того, існує також туризм бізнесу, спорту, релігійний туризм та інші.

Туризм також може бути класифікований за тривалістю подорожі. Це може бути короткотерміновий туризм (наприклад, відпочинок на вихідні), середньостроковий (на тиждень-два) або тривалий туризм (декілька тижнів чи навіть місяців).

Не менш важливою є класифікація туристів за їхніми інтересами, статтю та віком. Для деяких туристів важливіше зануритися у місцеву культуру, для інших - відпочити на пляжі чи в гірському курорті.

Отже, класифікація туризму здійснюється за різними критеріями, включаючи мету подорожі, місце призначення, спосіб пересування, тривалість та інтереси туристів. Вона дозволяє систематизувати різноманітні види туризму, такі як відпочинок та оздоровлення, пізнавальний, діловий, екстремальний, релігійний та інші. Класифікація також враховує різні аспекти, такі як вік та інтереси туристів, сприяючи більш глибокому розумінню різноманітності туристичних потреб і вподобань. Ця система допомагає організаторам туристичних послуг у відповідному адаптуванні до потреб різних категорій туристів та ефективному плануванні та просуванню туристичних продуктів.

Таким чином, поняття та класифікація туризму є важливими аспектами для розуміння цієї галузі. Вони відображають різноманітність цілей, інтересів та потреб подорожуючих, а також впливають на розвиток туристичної індустрії та формування туристичної політики національного та міжнародного рівнів. На основі аналізу різних підходів до поняття «туризм», виокремлено три основні концепції: туризм розглядається як одностороннє споживання, де активно використовуються послуги та товари під час вільного від роботи часу поза звичайним місцем проживання; соціокультурне розуміння туризму як форми активного відпочинку, що має за мету відновлення працездатності та включає в себе оздоровчі, пізнавальні, спортивні та культурно-розважальні аспекти; і нарешті, економічний підхід, який визначає туризм як галузь сфери послуг, що забезпечує організацію туристичних подорожей для тимчасово перебуваючих осіб, які не здійснюють оплачувану діяльність у місцях перебування. Класифікація туризму здійснюється за різними критеріями, такими як мета подорожі, місце призначення, засіб пересування, тривалість і інтереси туристів. Цей підхід дозволяє упорядкувати різноманітні види туризму, включаючи відпочинок та оздоровлення, пізнавальний, діловий, екстремальний, релігійний та інші. Класифікація також враховує різні аспекти, такі як вік і інтереси туристів, що сприяє кращому розумінню різноманітності їхніх потреб і вподобань.

1.2. Особливості процесу управління сферою туризму на місцевому рівні

Управління сферою туризму на місцевому рівні в сучасному світі набуває все більшої важливості через зростання інтересу до подорожей та розвитку туристичної індустрії. Місцеві органи влади мають ключову роль у забезпеченні сталого розвитку туризму, збереженні культурної спадщини та природних ресурсів, а також у створенні сприятливих умов для туристів та розвитку місцевої економіки.

Організаційно-управлінський механізм у галузі туризму формується за участі державних та недержавних організаційних структур, що діють на різних рівнях. Вони впроваджують свої рішення через різні інструменти впливу, що входять до їх повноважень, такі як нормативно-правове регулювання, податкова та бюджетно-фінансова політика, а також інформаційно-промоційне забезпечення. Ефективність цих інструментів і їх сприяння у досягненні основної мети організаційно-управлінського механізму залежить від чіткого розподілу повноважень між різними рівнями управління та від систематичного контролю за виконанням законодавчих норм та стратегічних цілей [20].

На рівнях загальнодержавному та регіональному організаційно-управлінський механізм щодо туризму вимагає чіткого розподілу повноважень для ефективної реалізації державної політики у цій галузі. Згідно з законодавством, регулювання туризму покладено на Верховну Раду України, Кабінет Міністрів, центральний орган виконавчої влади у сфері туризму, а також на органи місцевого самоврядування та інші структури в межах їх компетенції.

Повноваження Верховної Ради України в сфері туризму включають формулювання стратегічних напрямків державної політики, розроблення правових норм, їх вдосконалення та адаптацію до міжнародного законодавства, а також визначення фінансового забезпечення туристичної

галузі в законі про Державний бюджет України.

Згідно з Конституцією та законодавством України, Кабінет Міністрів відповідає за управління та виконання державної політики у сфері туризму. Це охоплює ухвалення нормативно-правових актів, розроблення та затвердження програм розвитку туризму, фінансування їх виконання відповідно до бюджетних вимог, раціональне використання туристичних ресурсів, наукове забезпечення галузі та здійснення міжнародного співробітництва в цій сфері [12].

Державне агентство туризму та курортів виконує важливу роль в управлінні сферою туризму на місцевому рівні. Воно сприяє реалізації державної політики у галузі туризму на рівні конкретних територіальних громад. Агентство здійснює контроль за дотриманням нормативно-правових актів у сфері туризму, розробляє та впроваджує програми розвитку туризму на місцевому рівні, сприяє розвитку туристичної інфраструктури, залучає інвестиції для створення нових туристичних об'єктів та підтримує існуючі. Крім того, агентство забезпечує проведення маркетингових заходів для просування туристичного потенціалу місцевості та підтримує співпрацю з місцевими туристичними підприємствами та організаціями для сприяння розвитку туризму на даній території [22].

Окрім зазначених органів, державне управління окремими сегментами туристичної індустрії в Україні також здійснюють Міністерство культури та інформаційної політики України, Міністерство економічного розвитку, торгівлі та сільського господарства України, Міністерство охорони здоров'я України, а також інші відомства, які мають відношення до інфраструктури, безпеки, культурного та природного спадщини, землекористування, транспорту та інших аспектів, що впливають на розвиток туризму. Ці органи в рамках своїх компетенцій приймають рішення, спрямовані на розвиток і підтримку туристичної галузі, а також взаємодіють з іншими відомствами та зацікавленими сторонами для забезпечення ефективної реалізації державної політики у цій сфері [7, с. 11].

На місцевому рівні обласні і районні ради приймають участь у формуванні туристичного простору шляхом затвердження регіональних програм розвитку туризму та здійснення контролю за їх фінансуванням з обласних і районних бюджетів. Зокрема, вони сприяють створенню необхідної інфраструктури та розвитку туристичних маршрутів у своїх регіонах.

На основі визначених рівнів утворюється загальна структура організаційно-управлінського механізму регулювання туристичної індустрії в Україні. Відобразимо її структуру в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Структура організаційно-управлінського механізму регулювання туристичної галузі в Україні [1, с. 14]

Рівень	Характеристика
Світовий рівень	Виконавчі, дорадчі органи міжнародних організацій, що функціонують в сфері туризму (Всесвітня туристична організація)
Євроінтеграційний рівень	Виконавчі, дорадчі органи ЄС, інші організаційні структури, що функціонують у сфері туризму
Транскордонний рівень	Виконавчі, дорадчі органи єврорегіонів, органи, що створюються з метою виконання програм, проектів, дво- і багатосторонніх угод співробітництва в галузі туризму
Загальнодержавний рівень	Кабінет Міністрів України
	Міністерство культури і туризму
	Державне агентство України з туризму та курортів
Регіональний рівень та місцевий	Управління культури і туризму обласних державних адміністрацій
	Управління культури і туризму міських та районних державних адміністрацій
Туристичні підприємства	Туроператори, тур агенції Туристичне бюро екскурсій, туристський клуб, туристськокраєзнавчий клуб, туристська секція, туристсько-краєзнавчий гурток, підприємства-комутанти, підприємства - експлоренти, підприємства - віоленти, підприємства - патієнти

Отже, управління сферою туризму в Україні включає участь різних рівнів влади, починаючи від центрального уряду і закінчуючи місцевими органами самоврядування. Це забезпечує комплексний підхід до розвитку туризму на різних територіях країни. Державні і місцеві органи мають важливу роль у формуванні та реалізації стратегій розвитку туризму, сприяючи

створенню необхідної інфраструктури та забезпечуючи фінансову підтримку для проектів у цій галузі. Крім того, співпраця між громадськістю, бізнесом та владою є важливим чинником для успішного розвитку туризму в країні.

Затягнуті соціально-економічні та політичні кризи спричинили значне зменшення туристичного потенціалу України та великі втрати у цій галузі. Реформування місцевого самоврядування призвело до об'єднання територіальних громад, що вплинуло на розвиток туризму. Утворення об'єднаних територіальних громад має різноманітний вплив на туристичну сферу, змінюючи умови та структуру управління розвитком туризму на різних рівнях від громад до міністерств.

Однією з основних особливостей управління сферою туризму на місцевому рівні є необхідність комплексного підходу. Управління туризмом охоплює різні аспекти, включаючи інфраструктуру, маркетинг, культурний захист, збереження природних ресурсів та соціальну взаємодію. Враховуючи це, місцеві владні структури повинні співпрацювати з різними зацікавленими сторонами, такими як місцеві підприємства, громадські організації та туристичні агентства, для досягнення спільних цілей [8, с. 13]. На сьогодні багато вчених в світі розглядають три моделі управління сферою туризму:

1) перша модель передбачає відсутність єдиного державного органу управління;

2) друга модель - централізоване державне управління з делегуванням повноважень для керівництва єдиному державному органу (міністерству, відомству);

3) третя модель - державне управління з делегуванням повноважень керівництва різним державним органам, кожен з яких відповідає за вузький специфічний вид діяльності [10].

Що стосується України, то згідно зі статтею 6 Закону України «Про туризм», держава визнає туризм як один з пріоритетних напрямків розвитку економіки та культури і створює сприятливі умови для туристичної діяльності [22]. Це вимагає особливих підходів до управління туристичною галуззю.

Україна внесла суттєві зміни в організаційну структуру регулювання галузі туризму. Основні цілі державного регулювання у сфері туризму відображено на рис. 1.3.

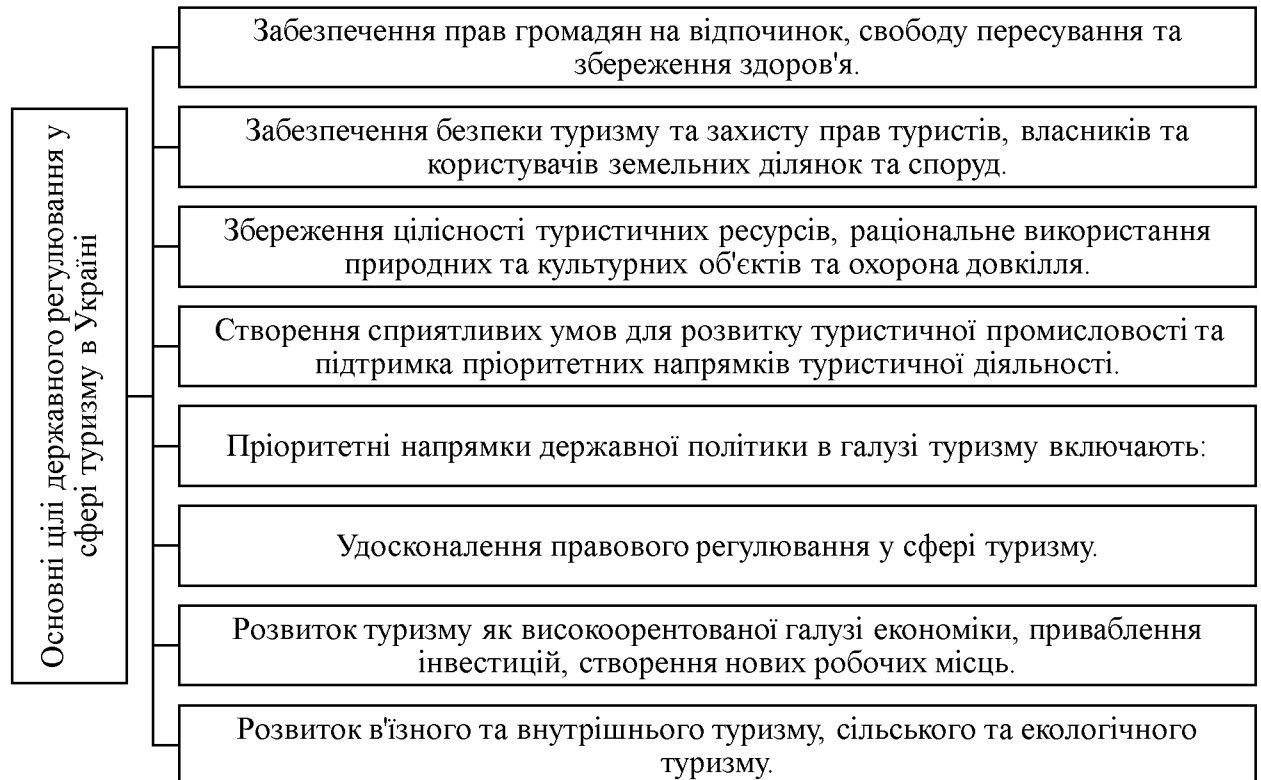

Рис.1.3. Основні цілі державного регулювання у сфері туризму в Україні [20]

Отже, згідно рис. 1.3 організаційно-управлінський механізм галузі туризму включає державні та недержавні організаційні структури на різних рівнях, які впроваджують свої рішення через нормативно-правове регулювання, податкову та бюджетно-фінансову політику, інформаційно-промоційне забезпечення.

Враховуючи особливості загальноприйнятих моделей управління туристичною сферою, у праці А.М. Іванова сформовано наступні висновки щодо України. Управління сферою туризму в Україні ніколи не було схожим на першу модель, де відсутній єдиний державний орган управління. На певному етапі історії воно нагадувало другу модель, коли туризм включався

до складу Міністерства економічного розвитку та торгівлі, а пізніше - до Міністерства молоді та спорту. На сьогоднішній день, так само, як і раніше, управління туризмом на державному рівні характеризується близькістю до третьої моделі, коли різні міністерства відповідають за різні аспекти туристичної сфери – Міністерство культури та інформаційної політики, Міністерство фінансів України, Міністерство розвитку громад та територій України тощо [11, с. 143].

Отже, можна узагальнити, що на даний момент, управління туризмом в Україні входить у сферу діяльності Міністерства культури та інформаційної політики, яке керує центральним органом державної виконавчої влади у сфері туризму - Державним агентством розвитку туризму України.

У сучасній науковій спільноті існують різноманітні погляди на ефективність управління туристичною сферою в Україні. Більшість дослідників виражають переконання у недосконалості обраної в Україні моделі управління. Наприклад, у порівнянні з Францією, яка здійснює податкове спрямування туристичних доходів до бюджету країни у десятки разів більше, ніж в Україні за подібної моделі управління. За словами А. В. Огієнко та інших дослідників, підпорядкування туризму будь-якому міністерству, включаючи Мінекономрозвитку, без належної профільної громадської організації та Національного туристичного агентства, може бути неефективним [16, с. 168].

Проте, створення та функціонування Національного туристичного органу України та Державного агентства розвитку туризму не сприяли розвитку туризму на тому рівні, як показували деякі періоди, коли ці організації ще не були створені. Це може бути пов'язано з бюрократією управління, пандемією Covid-19 та іншими об'єктивними та суб'єктивними чинниками, що гальмують розвиток туризму як на місцевому, так і на загальнодержавному рівнях.

Узагальнимо в табл. 1.3 етапи процесу управління туризмом на місцевому рівні.

Таблиця 1.3

Етапи процесу управління сферою туризму на місцевому рівні [17, с. 16]

Етап	Опис	Відповідальні
1. Аналіз	Збір та аналіз інформації про: Туристичний потенціал регіону; Попит на туристичні послуги; Конкурентне середовище; Сильні та слабкі сторони регіону.	Місцеві органи влади; Туристичні підприємства; Дослідницькі інститути.
2. Планування	Розробка стратегії та плану розвитку туризму, включаючи: Цілі та завдання; Пріоритетні напрямки розвитку; Конкретні заходи та їх очікувані результати.	Місцеві органи влади; Туристичні підприємства; Громадські організації.
3. Реалізація	Впровадження заходів, передбачених планом розвитку туризму, включаючи: Створення та підтримка туристичної інфраструктури; Просування туристичного потенціалу регіону; Підготовка кадрів; Контроль за якістю туристичних послуг.	Місцеві органи влади; Туристичні підприємства; Громадські організації.
4. Моніторинг та оцінка	Систематичний збір інформації про результати реалізації стратегії та плану розвитку туризму, а також внесення необхідних змін.	Місцеві органи влади; Туристичні підприємства; Дослідницькі інститути.

Від так, важливою особливістю управління туризмом на місцевому рівні є необхідність розвитку інфраструктури. Місцеві влади повинні інвестувати у створення та підтримку туристичної інфраструктури, такої як готелі, ресторани, туристичні маршрути, парки та інші об'єкти, які забезпечують комфорт та безпеку для відвідувачів. Розвиток інфраструктури також сприяє збільшенню туристичного потенціалу регіону та залученню нових інвестицій.

Крім того, управління туризмом на місцевому рівні вимагає уваги до збереження культурної спадщини та природних ресурсів. Збереження унікальних культурних об'єктів та природних ландшафтів є важливим завданням для місцевих влад. Це передбачає розробку та впровадження стратегій збереження, реставрації та популяризації культурних пам'яток, а також встановлення екологічних стандартів для збереження навколишнього середовища [26].

Зокрема, однією з ключових задач управління туризмом на місцевому рівні є розробка ефективних маркетингових стратегій. Приваблення туристів вимагає ефективного просування та реклами регіону як туристичного напрямку. Місцеві влади повинні активно працювати над створенням іміджу та бренду регіону, використовуючи різноманітні маркетингові інструменти та кампанії.

Таким чином, на загальнодержавному та регіональному рівнях організаційно-управлінський механізм туристичної індустрії потребує чіткого розподілу повноважень між державними структурами з метою ефективної реалізації державної політики в цій галузі. Українське законодавство передбачає, що регулювання туристичної сфери здійснюється Верховною Радою, Кабінетом Міністрів, центральним органом виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та іншими структурами в межах їх компетенції. Основні завдання держави в цій сфері, зокрема, визначення стратегічних напрямів політики, фінансове забезпечення, управління та захист туристичних ресурсів, розробка програм розвитку туризму, міжнародне співробітництво. Центральним органом виконавчої влади, що спеціалізується на управлінні туризмом, є Державне агентство України з туризму та курортів, яке служба відповідає за реалізацію державної політики у сфері туризму, розробку нормативно-правових актів, здійснення контролю та представництво країни у міжнародних туристських організаціях. Управління сферою туризму на місцевому рівні вимагає комплексного підходу, співпраці різних зацікавлених сторін, розвитку інфраструктури, збереження культурної спадщини та природних ресурсів, а також розробки ефективних маркетингових стратегій.

РОЗДІЛ 2

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СФЕРИ ТУРИЗМУ ПОЛТАВСЬКОГО РАЙОНУ

2.1. Аналіз управління сферою туризму в громаді

Сьогоднішні виклики перед суспільством і національною економікою формують потребу розвитку, зокрема, внутрішнього туризму, який базується на місцевих унікальних ресурсах та креативних ініціативах. Місцеві територіальні громади мають потенціал стати каталізаторами зростання туристичних показників. Завдяки процесу реформи децентралізації (2014–2020 рр.) створено позитивну основу для цього [5]. Передача більш широких повноважень місцевим органам влади відкрила широкі можливості для розвитку та просування власних туристичних напрямків, автентичної культури та традицій. Проте, хоча реформа принесла певні успіхи, вона поставила перед туристичною сферою низку завдань, що ускладнює процес управління туризмом на місцевому рівні.

Проведення аналізу управління сферою туризму в громаді необхідне для ідентифікації поточних проблем, визначення можливостей та ресурсів, які можуть бути використані для подальшого розвитку туристичної індустрії.

Для дослідження аспектів управління сферою туризму на місцевому рівні обрано Полтавський район, який знаходиться у східній частині Полтавської області і межує з Сумською та Харківською областями та був утворений під час адміністративно-територіальної реформи в Україні 2020 року. Адміністративний центр – місто Полтава. Площа – 10844,2 км² (37,8% від площі області), населення – 595,9 тис. осіб (2020). Полтавський район утворено 17 липня 2020 року згідно із Постановою Верховної Ради України № 807-ІХ від 17 липня 2020 року в рамках Адміністративно-територіальної реформи в Україні [5]. Склад району відображено в Додатку А. Загальна характеристика району відображена на рис. 2.1.

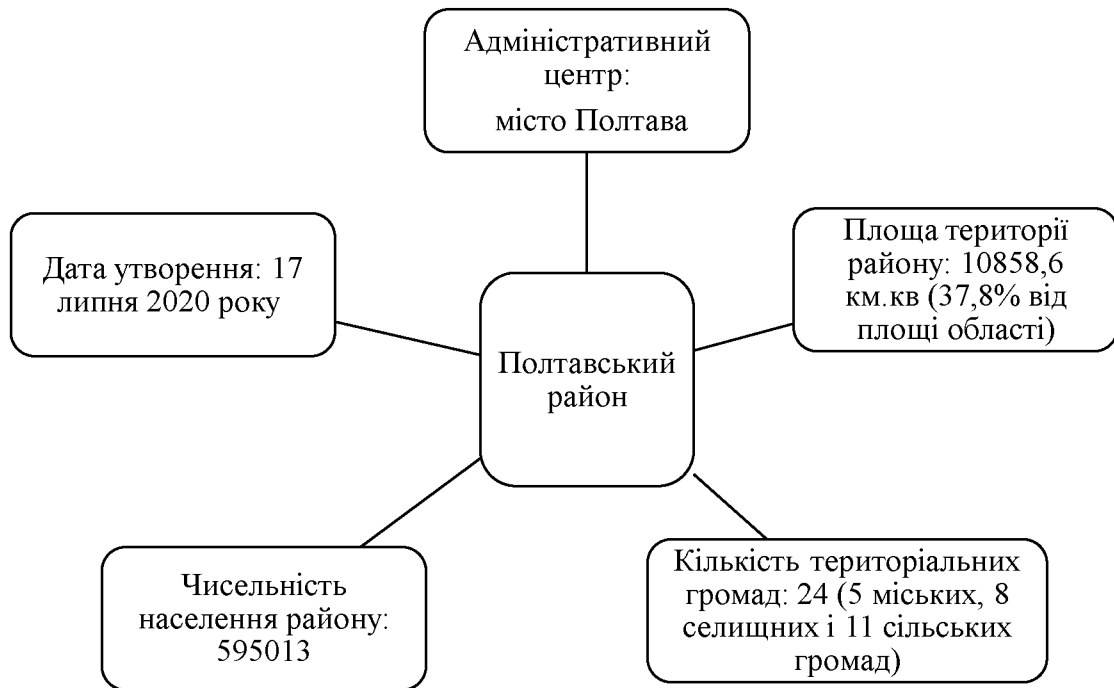

Рис.2.1. Загальна характеристика Полтавського району [18]

Очолює Полтавський район з травня 2020 року – голова Полтавської військової районної адміністрації Дмитро Романов. У структурі управління відсутній відокремлений відділ, який займається питаннями туризму (Додаток Б). Відтак, відповідальним за управління та розвиток туризму в Полтавському районі є Департамент культури та туризму Полтавської обласної військової адміністрації. Очолює даний департамент Удовиченко Ірина Анатоліївна. Водночас питання культури, що пов'язані із туризмом розглядають на рівні районної державної адміністрації відділом культури. Робочі напрямки відділу культури включають:

- координацію діяльності культурних закладів у районі;
- організацію ініціатив з відродження національної культури та традицій народу та різноманітних заходів, таких як фестивалі, свята, виставки майстрів декоративно-ужиткового мистецтва;
- створення умов для розвитку народної творчості;
- вирішення питань, пов'язаних із покращенням матеріально-технічної

бази та наданням методичної підтримки.

Одним з основних завдань відділу є забезпечення впровадження державної політики у сфері культури та охорони культурної спадщини на території Полтавського району.

Відділ освіти, культури, молоді та спорту райдержадміністрації очолює начальник Веретільник Наталія Володимирівна. Особистий прийом громадян начальником відділу освіти, культури, молоді та спорту райдержадміністрації здійснюється кожної середи місяця з 14:00 до 17:00 [18].

Для проведення аналізу управління розвитком туризму громади, спочатку оцінимо туристичний потенціал району, рис. 2.2.

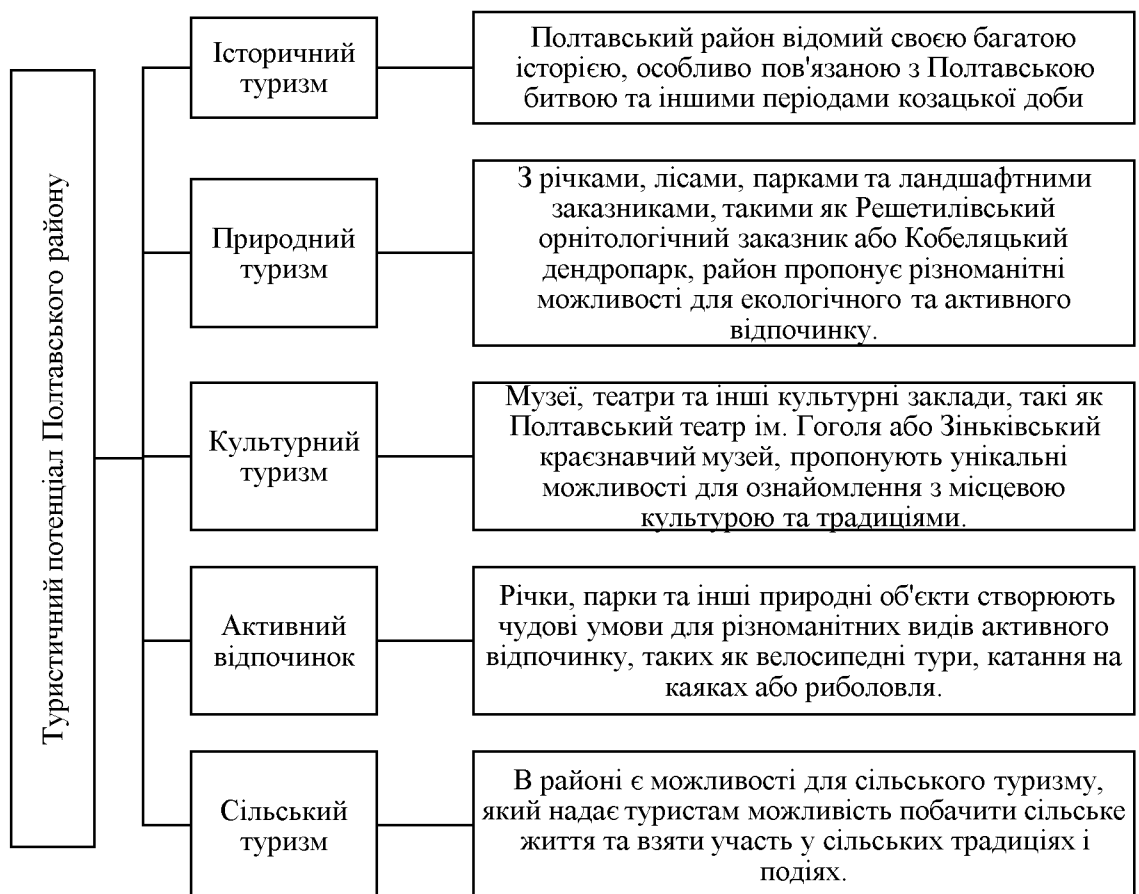

Рис. 2.2. Туристичний потенціал Полтавського району

Згідно рис. 2.2 бачимо, що Полтавський район володіє значним потенціалом у сфері рекреації та туризму: вигідне географічне положення,

історичні та культурні особливості, різноманітна архітектура, збережені природні об'єкти, унікальні поєднання міських та промислових зон із природними заповідними територіями, а також наявність потенційно популярних туристичних продуктів. Відомо, що привабливість території для туристів в значній мірі залежить від її географічного розташування, що впливає на природні умови та можливості доступності. Полтавщина належить до внутрішніх регіонів, що створює платформу для спільних туристичних проєктів та активізації міжрегіональних туристичних зв'язків.

Важливими факторами, які впливають на розвиток туристичних процесів на певній території, є її кліматичні та орографічні умови, а також наявність гідрографічної мережі, лісів та парків. Оцінюючи сприятливість клімату Полтавської області для рекреаційної діяльності та розвитку туризму, можна вважати його в цілому помірно комфортним, що сприяє розвитку різних видів відпочинку протягом року. Зокрема, для потреб санаторного лікування та оздоровлення широко використовуються рекреаційні кліматичні ресурси області, наприклад санаторій «Сосновий Бір» Зіньківської громади [18].

Рельєф Полтавської області в основному є рівнинним. Тут можна зустріти вододільні плато, річкові долини, балки та яри. Ці особливості рельєфу створюють умови для розвитку пішохідного та велосипедного туризму на більшості території області. Деякі утворення, такі як яри й балки, дали поштовх для створення гірськолижних комплексів. Наприклад, база «Корчак», що є частиною олімпійського резерву України, розташована неподалік від села Стасі, за 20 км від Полтави. І ще один комплекс, «Сорочин Яр», розташований за 14 км від обласного центру і побудований за передовими європейськими стандартами, поруч із туристично відомим містечком Диканька.

Оскільки до складу Полтавського району входять 5 колишніх районів, деталізуємо їхні туристичні ресурси в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

**Центри зосередження культурно-історичних ресурсів
Полтавського району [19]**

Район	Культурно-історичні ресурси
Полтавський	- Історико-культурний заповідник «Поле Полтавської битви» - Спасо-Преображенський кафедральний собор - Кругла площа - Будинок Гоголя - Музей авіації і космонавтики - Полтавський краєзнавчий музей - Музей вишивки - Музей кераміки - Літературно-меморіальний музей І. Котляревського - Полтавський ляльковий театр - Театр ім. Гоголя - Філармонія
Карлівський	- Спасо-Преображенський собор - Вознесенська церква - Будинок лікаря М. Скліфосовського - Пам'ятник Т. Шевченку - Карлівський краєзнавчий музей - Меморіальний комплекс «Героям Карлівщини»
Машівський	- Спасо-Преображенський собор - Покровська церква - Будинок земства - Пам'ятник Т. Шевченку - Машівський краєзнавчий музей
Новосанжарський	- Спасо-Преображенський собор - Михайлівська церква - Будинок цукрозаводчика - Пам'ятник Т. Шевченку - Новосанжарський краєзнавчий музей
Кобеляцький	- Спасо-Преображенський собор - Успенська церква - Будинок В. Гоголя - Пам'ятник Т. Шевченку - Кобеляцький краєзнавчий музей - Музей історії Кобеляцької битви
Решетилівський	- Вознесенська церква - Будинок І. Котляревського - Пам'ятник І. Котляревському - Пам'ятник Т. Шевченку - Решетилівський краєзнавчий музей - Музей вишивки - Музей килимарства
Диканський	- Миколаївська церква - Троїцька церква - Будинок Кочубея - Пам'ятник Т. Шевченку - Диканський краєзнавчий музей - Літературно-меморіальний музей М. Гоголя
Зіньківський	- Вознесенський собор - Будинок М. Гоголя - Гоголівська садиба - Пам'ятник М. Гоголю - Зіньківський краєзнавчий музей - Музей історії Зіньківської гімназії
Чутівський	- Вознесенський собор - Покровська церква - Будинок земства - Пам'ятник Т. Шевченку - Чутівський краєзнавчий музей
Котелевський	- Спасо-Преображенський собор - Вознесенська церква - Будинок І. Котляревського - Пам'ятник Т. Шевченку - Котелевський краєзнавчий музей

Аналізуючи туристичні ресурси Полтавського району, можна зробити висновок про значний потенціал туристичного розвитку даного регіону. В кожній міській громаді знаходяться численні історичні, природні та культурні пам'ятки, які привертають увагу туристів. Наявність історичних центрів, музеїв, церков та пам'ятників, таких як Музей Полтавської битви, Зіньківська фортеця та Карлівський дендропарк, створює унікальну атмосферу та можливості для культурного та пізнавального відпочинку. Крім того, природні

ресурси, такі як річки, ліси, парки та орнітологічні заказники, створюють прекрасні умови для активного відпочинку та екологічного туризму.

Відвідувачі можуть насолоджуватися пішохідними та велосипедними маршрутами, риболовлею, катанням на каяках та човнах, що робить регіон привабливим для тих, хто цінує активний відпочинок на природі.

У кожній міській громаді також діє різноманітна культурна програма, яка включає театри, музеї, виставки та інші культурні заходи, що збагачують туристичний продукт регіону та створюють можливості для ознайомлення з місцевою історією та культурою.

Також важливо відзначити, що Полтавський район має значні ресурси для розвитку сільського зеленого туризму, що оживився в останні роки завдяки розвитку територіальних громад. Розвиток цієї сфери туризму сприятиме збереженню традицій, культури регіону, мистецтва та народних промислів. Разом із природним рекреаційним потенціалом це зробить наш регіон привабливим для відпочиваючих, як з України, так і з-за кордону. Іноземців приваблюватиме етнокультура села, а мешканці урбанізованих українських міст матимуть можливість поближче познайомитися з давніми традиціями свого народу та відчутти особливість сільського життя. Крім того, сільське населення району матиме реальні доходи від таких видів діяльності, як облаштування туристичних маршрутів, створення та управління стоянками для туристів, проведення екскурсій та гідів, надання транспортних послуг, єгерська діяльність (в тому числі полювання, аматорське та спортивне рибальство), кулінарні послуги, народні ремесла, вирощування та продаж екологічно чистих продуктів харчування, а також збір та продаж ягід та грибів для туристів [25].

Отже, для забезпечення розвитку та просування туристично-рекреаційного потенціалу Полтавської області та забезпечення зв'язків між владними органами та підприємствами туристичної галузі відповідно до Обласної програми розвитку туризму і курортів на період з 2016 по 2030 рік, варто відзначити різноманіття туристичних пропозицій району.

Це включає колоритні експозиції Рушника в районному музеї, де директором є Я.В. Решітник, неперевершений смак олії, виготовленої за старовинними технологіями, представлений в інтерактивному музеї олії під керівництвом директора О.В. Білокія, а також насичені життєвою мудрістю виробу з дерева майстра Юхна І.О. та креативні майстер-класи з виготовлення ляльок-мотанок, оберегів для дому та виробів зі стрічок у національних кольорах, що організовуються майстринями Полтавської районної Центральної Бібліотечної Системи [18].

Окрім цього, особливими своєрідними гостинністю та неповторністю є зелена садиба «Золота сота» та туристичний табір активного відпочинку «Сенегал» [18].

Наступним етапом дослідження є оцінка рівня розвитку туристичної інфраструктури Полтавського району, табл. 2.2.

Таблиця 2.2

**Аналіз туристичної інфраструктури
Полтавського району у 2020-2023 рр. [4]**

Рік	Кількість готелів	Кількість номерів	Кількість місць	Кількість ресторанів	Кількість кафе	Кількість музеїв	Кількість інших культурних закладів
2020	12	350	700	40	80	15	20
2021	14	400	800	45	90	17	25
2022	12	350	750	42	83	17	25
2023	8	270	680	37	96	16	25

У період з 2020 по 2021 рік спостерігається зростання загальної кількості готелів, номерів та місць для проживання, що свідчить про певний розвиток готельного сектору району. Також помітне збільшення кількості ресторанів та кафе, що свідчить про розширення можливостей харчування для туристів. Проте із початком повномасштабної війни у 2022 році спостерігається зменшення кількості готелів та місць для проживання відповідно, але зберігається

стабільність в інших сегментах туристичної інфраструктури.

У 2023 році спостерігається подальше зменшення кількості готелів та номерів, а також зменшення кількості музеїв. Проте кількість інших культурних закладів залишається стабільною. Загалом, туристична інфраструктура Полтавського району суттєво постраждала в результаті повномасштабної війни, що пов'язано зі скороченням фінансування та залежності від коштів громади. Для узагальнення оцінки управління туристичним розвитком, використаємо метод SWOT-аналіз, табл. 2.3.

Таблиця 2.3

SWOT-аналіз управління сферою туризму Полтавського району

Сильні сторони:	Слабкі сторони:
<p>1. Багата історія та культура. Полтавський район має багату історію та культуру, що робить його цікавим місцем для туристів. Тут розташовано багато історичних пам'яток, музеїв, театрів та інших культурних закладів.</p> <p>2. Природні ресурси. Полтавський район має мальовничі природні ландшафти, річки, ліси, що робить його привабливим для екотуризму.</p> <p>3. Розвинена інфраструктура. У Полтавському районі є розвинена інфраструктура для туризму, включаючи готелі, ресторани, кафе, транспортні мережі.</p>	<p>1. Недостатня промоція. Полтавський район недостатньо просувається на туристичному ринку, що призводить до низької впізнаваності.</p> <p>2. Нестача кваліфікованих кадрів. У Полтавському районі відчувається нестача кваліфікованих кадрів у сфері туризму.</p> <p>3. Нерозвинена інфраструктура в деяких районах. У деяких районах Полтавського району інфраструктура для туризму розвинена недостатньо.</p> <p>4. Сезонність. Туризм у Полтавському районі має сезонний характер, що негативно впливає на його розвиток.</p> <p>5. Слабка підтримка з боку влади. Влада не виділяє кошти на належне забезпечення туристичної інфраструктури</p>
Можливості:	Загрози:
<p>1. Розвиток екотуризму. Полтавський район має великий потенціал для розвитку екотуризму.</p> <p>2. Створення нових туристичних маршрутів. Можна створити нові туристичні маршрути, які б охоплювали різні цікаві місця Полтавського району.</p> <p>3. Просування Полтавського району на туристичному ринку. Необхідно активніше просувати Полтавський район на туристичному ринку, щоб підвищити його впізнаваність.</p> <p>4. Підвищення кваліфікації кадрів. Необхідно підвищувати кваліфікацію кадрів у сфері туризму.</p>	<p>1. Економічна нестабільність. Економічна нестабільність може негативно вплинути на розвиток туризму.</p> <p>2. Політична нестабільність. Політична нестабільність може негативно вплинути на імідж Полтавського району та відлякати туристів.</p> <p>3. Конкуренція з боку інших регіонів. Інші регіони України також активно розвивають туризм, що може призвести до конкуренції за туристів.</p>

Проведений аналіз показав, що управління сферою туризму в Полтавському районі стикається з рядом важливих проблем, які потребують уваги та вирішення з боку владних органів та стейкхолдерів у туристичній галузі. Відсутність адекватної рекламної кампанії та маркетингових заходів призводить до низької впізнаваності Полтавського району як туристичного напрямку. Брак ефективної промоції ускладнює приваблення нових туристів та збільшення туристичного потоку.

Необхідність висококваліфікованих працівників у сфері туризму залишається невирішеною проблемою. Недостатній рівень професійної підготовки може обмежувати можливості вдосконалення та розвитку туристичної індустрії.

Нерівномірний розвиток туристичної інфраструктури у різних районах району може обмежувати потенціал туристичного розвитку. Недостатня кількість готелів, ресторанів та інших туристичних об'єктів у деяких районах може впливати на загальний туристичний досвід.

Туризм у Полтавському районі має сезонний характер, що призводить до нерівномірного розподілу туристичного навантаження протягом року. Зменшення туристичного попиту в позасезонний період може ускладнювати ефективне управління туристичними ресурсами та приводити до фінансових труднощів для бізнесу в галузі.

Недостатнє виділення коштів та недостатня увага з боку владних органів можуть ускладнювати розвиток туризму. Відсутність фінансової підтримки та стратегічного керівництва може гальмувати ініціативи з розвитку туристичної галузі.

Загалом, розв'язання цих проблем вимагатиме спільних зусиль владних органів, підприємців та громадськості з метою створення сприятливих умов для розвитку туризму в Полтавському районі.

Отже, туристичні ресурси Полтавського району є різноманітними та багатогранними, що створює потенціал для розвитку туризму на різних напрямках - від культурного та історичного туризму до активного та

екологічного відпочинку. У результаті аналізу управління сферою туризму в Полтавському районі виявлено ряд важливих проблем, що потребують уваги владних органів та зацікавлених стейкхолдерів. Недостатня промоція та маркетингові заходи, недостатність кваліфікованих кадрів та нерозвинена інфраструктура у деяких районах області становлять серйозні виклики для розвитку туризму. Крім того, сезонність та недостатня підтримка з боку влади ускладнюють ефективне управління туристичним сектором. Для подолання цих проблем необхідно спільне зусилля владних органів, бізнесу та громадськості з метою створення сприятливих умов для розвитку туризму в регіоні.

2.2. Напрямки покращення управління туристичним потенціалом громади

В сучасному світі туризм став не тільки важливим галузевим напрямком економіки, але й ключовим чинником розвитку регіонів. Полтавський район, багатий на культурне спадщину, природні краси та історичні пам'ятки, не є винятком. Його потенціал для розвитку туризму величезний, проте це потребує активної підтримки та керівництва з боку органів державної влади.

Органи державної влади відіграють ключову роль у створенні сприятливого середовища для розвитку туризму в регіоні. По-перше, вони забезпечують створення та втілення ефективної туристичної політики, що включає в себе розробку стратегій, програм та проектів з розвитку туризму. Ці документи повинні враховувати місцеві особливості та потенціал району, сприяючи розвитку різноманітних туристичних маршрутів та послуг.

По-друге, органи влади забезпечують розвиток інфраструктури, яка необхідна для зручного та комфортного перебування туристів. Це включає в себе будівництво та підтримку готелів, ресторанів, туристичних об'єктів, доріг, а також розвиток громадського транспорту та інших засобів

переміщення. Без належної інфраструктури туристам буде складно відчувати себе комфортно, що може вплинути на привабливість регіону для відвідувачів.

Крім того, органи влади відіграють важливу роль у рекламі та маркетингу туристичного потенціалу району. Вони сприяють створенню туристичних інформаційних центрів, розробляють та просувають туристичні брошури, веб-сайти та соціальні медіа-кампанії, щоб привернути увагу до атракцій району та залучити більше туристів.

Навіть у сфері збереження природи та культурної спадщини органи влади мають свою роль. Вони повинні стежити за збереженням та охороною природних та історичних об'єктів, які є ключовими привабливими факторами для туристів. Це включає в себе регулювання будівництва, встановлення зон охорони, а також підтримку програм зі збереження та відновлення культурних пам'яток.

Проведене дослідження стану управління сферою туризму Полтавського району показало наявність ряду проблем, які потребують вирішення, відобразимо основні напрямки на рис. 2.3.

Відсутність єдиного туристичного порталу для Полтавського району є серйозною проблемою, яка обмежує розвиток туризму та обмін інформацією про туристичні можливості району. Ця проблема може бути обґрунтована наступним чином:

1. Роздірбненість інформації. Звичайно, інформація про туристичні об'єкти, події, послуги та інші ресурси може бути розміщена на різних веб-сайтах, соціальних медіа або локальних ресурсах. Однак без єдиного централізованого ресурсу важко знайти всю необхідну інформацію на одному місці. Це ускладнює пошук туристичних можливостей та знижує зручність для потенційних відвідувачів.

2. Недостатня доступність інформації. Багато туристичних ресурсів можуть бути недостатньо відомі через відсутність їхньої присутності на масштабних туристичних порталах. Це призводить до втрати можливостей для привернення нових туристів та розвитку інфраструктури.

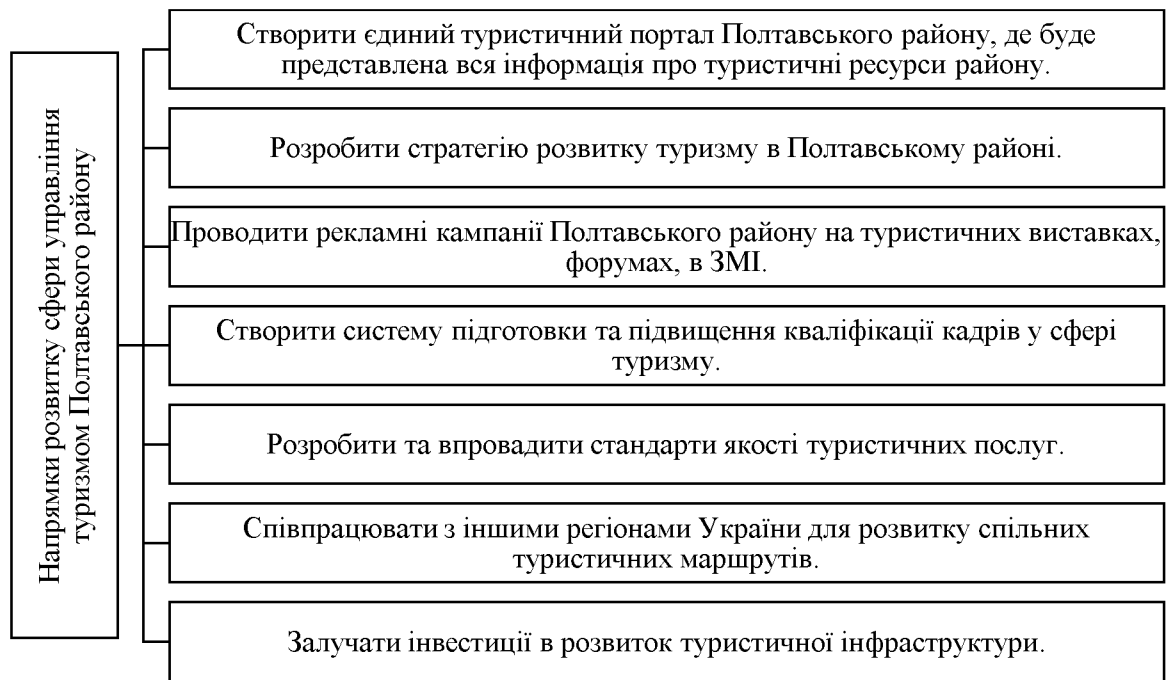

Рис. 2.3. Напрямок розвитку сфери управління туризмом Полтавського району

3. Низький рівень взаємодії між зацікавленими сторонами. Єдиний туристичний портал може створити платформу для ефективної комунікації між органами місцевого самоврядування, підприємцями, туристичними агентами та потенційними відвідувачами. Він також може сприяти співпраці між різними галузями туризму та створенню синергії у розвитку сектору.

4. Втрата конкурентної переваги. В умовах зростаючої конкуренції у сфері туризму район може втрачати свою привабливість через відсутність адекватного презентаційного інструменту. Єдиний туристичний портал може допомогти району зберегти та посилити свою конкурентоспроможність, привертаючи більше туристів та інвестицій.

Отже, обґрунтовуючи потребу у створенні єдиного туристичного порталу для Полтавського району, можна визначити, що це не лише сприятиме зручності для туристів, але й сприяє загальному розвитку туристичної галузі в регіоні та зміцненню його позицій на туристичній карті України. З цією метою сформуємо в табл. 2.4 проєкт створення туристичного порталу Полтавського

району.

Отже, орієнтовна вартість проекту становить 190 тис.грн із яких одноразові – 120 тис.грн та постійний витрат – 70 тис.грн на рік.

Таблиця 2.4

Проект створення єдиного туристичного порталу Полтавського району

Етап	Завдання	Терміни виконання	Відповідальні	Вартість, грн
1. Розробка концепції порталу	- Визначення цілей та завдань порталу. - Розробка структури та навігації порталу. - Визначення функціональних можливостей порталу.	1 місяць	Управління туризму та курортів Полтавської ОДА, відділ культури РДА	10 000
2. Дизайн та розробка порталу	- Розробка дизайну порталу. - Верстка та програмування порталу. - Наповнення порталу контентом.	3 місяці	Веб-студія	100 000
3. Тестування та впровадження порталу	- Тестування порталу на працездатність. - виправлення помилок. - Впровадження порталу в експлуатацію.	1 місяць	Управління туризму та курортів Полтавської ОДА, відділ культури РДА, веб-студія	10 000
4. Просування порталу	- Пошукова оптимізація порталу. - Реклама порталу в ЗМІ та Інтернеті.	6 місяців	Управління туризму та курортів Полтавської ОДА, відділ культури РДА	50 000
5. Підтримка та розвиток порталу	- Доповнення порталу новим контентом. - Оновлення інформації на порталі. - Технічна підтримка порталу.	12 місяці	Відділ культури РДА веб-студія	20 000

Рекомендований проект створення єдиного туристичного порталу Полтавського району є кроком у напрямку розвитку туризму та привертання уваги до потенціалу району як туристичної дестинації. Проект має на меті забезпечити доступну та зручну інформаційну платформу для туристів, а також стимулювати співпрацю між місцевими владними органами, бізнесом та громадськістю для спільного розвитку туристичної індустрії району.

Дослідження управління сферою туризму Полтавського району встановило відсутність стратегії розвитку туризму, що призводить до втрати

потенційних можливостей. Полтавський район може мати багатий культурний, історичний та природний потенціал для розвитку туризму, який залишається невикористаним через відсутність стратегії. Така ситуація призводить до втрати можливостей для економічного зростання та підвищення життєвого рівня місцевого населення.

Відсутність стратегії розвитку туризму може призвести до того, що Полтавський район відстає від інших регіонів, які активно просувають свої туристичні пропозиції. Це може призвести до втрати конкурентоспроможності і важкостей у привертанні туристів.

Без стратегії розвитку туризму може виникнути ризик незбалансованого розвитку туристичної інфраструктури. Наприклад, може бути зосереджено увагу лише на популярних місцях, забуваючи про менш відомі, але також привабливі з точки зору туризму об'єкти.

Розвиток туризму може стати важливим джерелом доходу для місцевих жителів через створення нових робочих місць і стимулювання підприємницької активності. Відсутність стратегії може призвести до втрати таких можливостей.

Отже, створення стратегії розвитку туризму в Полтавському районі є необхідним для максимізації потенціалу регіону у цьому секторі, забезпечення конкурентоспроможності, збалансованого розвитку та створення нових економічних та соціальних можливостей для місцевого населення. Відобразимо на рис. 2.4 основні складові стратегії розвитку.

Отже, наведена на рис. 2.4 стратегія розвитку для сфери туризму Полтавського району має на меті перетворити цей регіон на один з найпривабливіших туристичних напрямків в Україні. Шляхом реалізації завдань і пріоритетних напрямків розвитку, а також використання механізмів реалізації, досягнення мети передбачає збільшення кількості туристів.

Шляхом активної рекламної кампанії, розвитку інфраструктури та співпраці з іншими регіонами, очікується збільшення потоку туристів до Полтавського району.

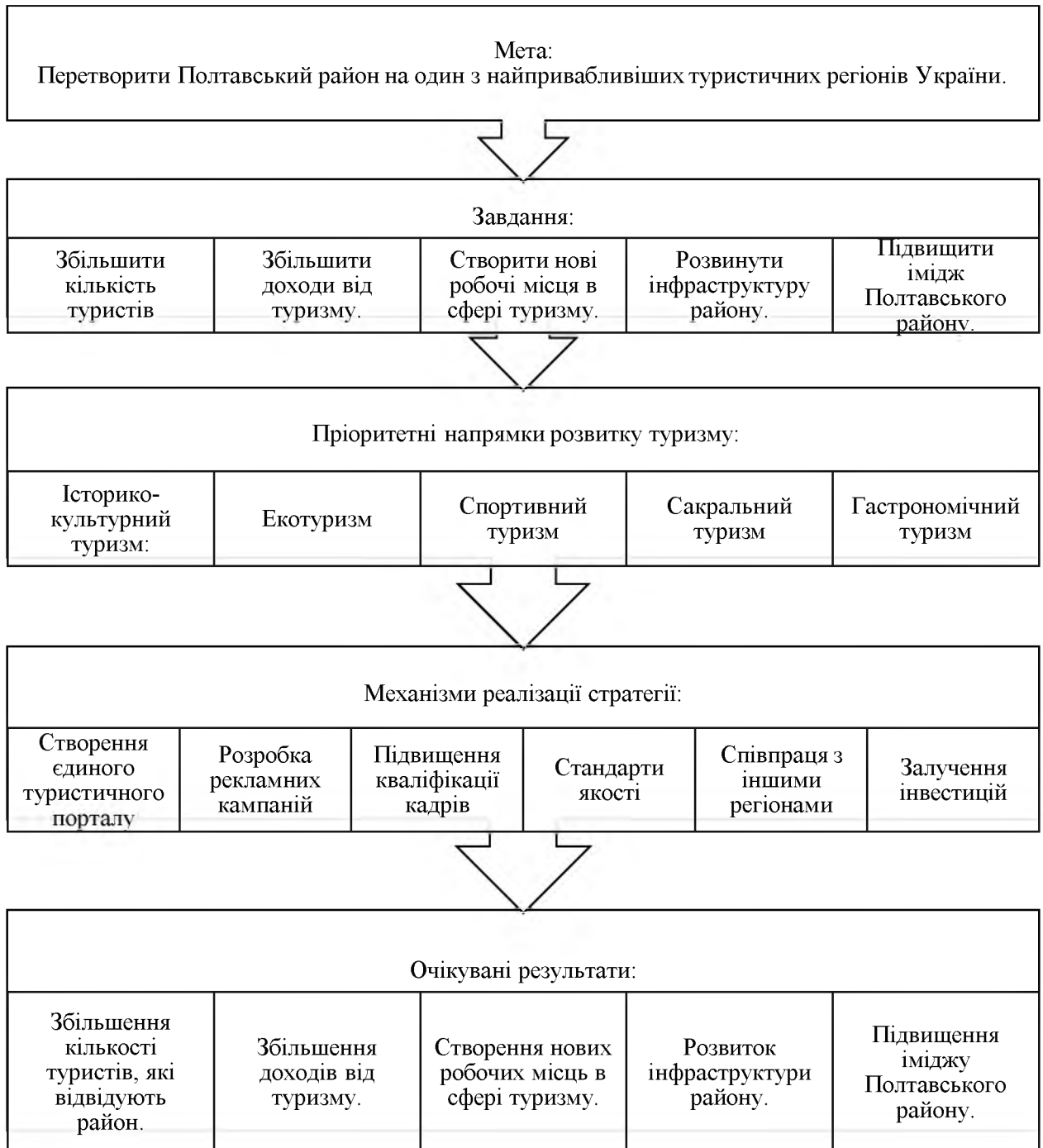

Рис. 2.4. Стратегія розвитку сфери туризму в Полтавському районі

Залучення інвестицій у туристичний сектор, підвищення якості послуг та створення нових робочих місць сприятиме збільшенню доходів від туризму. Розвиток туристичної індустрії в районі дозволить створити додаткові робочі місця в готельному бізнесі, ресторанному секторі, екскурсійних компаніях та інших сферах, пов'язаних з туризмом. Інвестиції в туристичну

інфраструктуру, таку як готелі, ресторани, музеї, парки та рекреаційні зони, покращать умови для туристів та зроблять район більш привабливим для відвідувачів. Збільшення потоку туристів, розвиток культурних та історичних об'єктів, а також створення унікальних гастрономічних та екотуристичних пропозицій допоможе підвищити імідж району як привабливого туристичного напрямку.

Отже, стратегія розвитку туризму для Полтавського району має потенціал стати ключовим інструментом у досягненні мети перетворення району на один з найпривабливіших туристичних регіонів України.

Дослідження управління сферою туризму у Полтавському районі показало, що регіон багатий історичними та культурними пам'ятками. Однак, недостатнє фінансування у цій сфері призводить до того, що багато потенційних атракцій залишаються недостатньо відновленими або непопулярними серед відвідувачів.

Одним із основних факторів, що призводять до недостатнього фінансування, є обмежені можливості бюджету місцевої влади. У багатьох випадках, кошти, які виділяються на розвиток туризму, недостатні для реалізації амбіційних проектів та інфраструктурних покращень, які можуть зробити район привабливішим для відвідувачів. Недостатній бюджет також обмежує можливості маркетингу та реклами, які є ключовими для привертання туристів.

Щоб вирішити цю проблему, потрібно шукати додаткові джерела фінансування. Одним із найефективніших методів є залучення зовнішніх інвестицій. Інвестори, зацікавлені в розвитку туризму, можуть внести значний вклад у проекти з відновлення і розвитку історичних пам'яток, створення нових туристичних маршрутів, розвиток готельної бази та інші ініціативи, спрямовані на залучення відвідувачів. Відобразимо в табл. 2.5 потенційних інвесторів.

Наведені в табл. 2.5 потенційні інвестори мають свої відмінності та можливості щодо фінансування управління сферою туризму в Полтавському

районі. Однак, для того щоб привернути їхню увагу необхідно створити сприятливу інвестиційну клімату в регіоні.

Таблиця 2.5

**Зовнішні інвестори для фінансування управління сферою туризму в
Полтавському районі**

Тип інвестора	Приклади	Переваги	Недоліки	Рекомендації
Міжнародні організації	Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, USAID	Мають значний досвід та ресурси для розвитку туризму. Пропонують пільгові кредити та гранти.	Високі вимоги до проектів. Тривалий процес отримання фінансування.	Розробити чіткі та обґрунтовані проекти. Співпрацювати з консалтинговими компаніями, які мають досвід роботи з міжнародними організаціями.
Державні органи	Міністерство економіки України, Державне агентство розвитку туризму України	Мають доступ до бюджетних коштів. Можуть надавати гранти та субсидії.	Бюрократія. Нестача коштів.	Співпрацювати з органами місцевої влади для лобювання проектів. Брати участь у конкурсах на отримання грантів.
Приватні інвестори	Готелі, ресторани, туроператори, інвестиційні фонди	Мають кошти та зацікавленість у розвитку туризму. Можуть інвестувати в будівництво готелів, ресторанів, туристичних комплексів.	Високі очікування щодо прибутку. Ризики, пов'язані з політичною та економічною ситуацією.	Створити сприятливий інвестиційний клімат. Надати інвесторам гарантії та преференції.
Фізичні особи	Забезпечені особи, які цікавляться туризмом	Можуть інвестувати в невеликі проекти, такі як гостьові будинки, кафе, сувенірні лавки.	Невеликі обсяги інвестицій. Ризики, пов'язані з нестабільністю економіки.	Створити платформу для краудфандингу. Запропонувати прибуткові проекти.

Це може включати в себе спрощення процедур отримання дозволів та ліцензій, надання податкових пільг або фінансової підтримки з боку місцевих владних органів.

Крім того, важливо також розвивати партнерські відносини з міжнародними туристичними організаціями та фондами, які можуть надати фінансову підтримку та експертні знання для розвитку туристичної

інфраструктури.

Таким чином, недостатнє фінансування туризму в Полтавському районі є серйозною проблемою, яка обмежує його розвиток та потенціал. Залучення зовнішніх інвестицій може виявитися ключовим для вирішення цієї проблеми та стимулювання подальшого розвитку туризму в регіоні. Однак, це вимагатиме належного управління, стратегічного планування та підтримки з боку владних органів та громадських структур.

У підсумку, розвиток туризму в Полтавському районі неможливий без активної підтримки та керівництва з боку органів державної влади. Їхня роль полягає в створенні сприятливого середовища для розвитку туристичної галузі, в розвитку інфраструктури, маркетингових заходів, а також збереженні природних та культурних цінностей. Тільки за умови їхньої ефективної діяльності район зможе розкрити свій туристичний потенціал і привернути увагу та інвестиції для подальшого процвітання. Наведені напрямки розвитку управління сферою туризму в Полтавському районі представляють собою комплексну стратегію, спрямовану на створення сприятливих умов для розвитку туристичної галузі та привертання більшої кількості відвідувачів. Складається висновок, що такий план дій може ефективно сприяти розвитку туризму в районі

Створення єдиного туристичного порталу Полтавського району забезпечить легкий доступ до інформації про туристичні об'єкти, послуги, події та маршрути, що стимулює туристичний попит і забезпечує зручність для відвідувачів. Запропоновано реалізувати проєкт створення Єдиного туристичного порталу Полтавського району. Загальна вартість проєкту складає 190 000 грн, що відносно невелика сума порівняно з очікуваними користями від створення та розвитку туристичного порталу.

Розробка стратегії розвитку туризму сприятиме структурованому та системному підходу до розвитку туризму, включаючи ідентифікацію конкретних цілей, завдань та заходів для досягнення успіху в цій сфері. Проведення рекламних кампаній дозволить привернути увагу до туристичного

потенціалу району на різних платформах, що сприятиме збільшенню числа відвідувачів та розвитку туризму як самих об'єктів, так і всього регіону в цілому. Створення системи підготовки кадрів та стандартів якості туристичних послуг допоможе підвищити рівень обслуговування та забезпечити високу якість туристичних послуг, що є важливим для збереження та залучення нових відвідувачів. Співпраця з іншими регіонами України розширить туристичні можливості та пропозиції, сприяючи розвитку спільних туристичних маршрутів та програм, що привертають увагу та інтерес відвідувачів. Залучення інвестицій в розвиток туристичної інфраструктури дозволить модернізувати і розширити туристичну інфраструктуру, забезпечуючи комфорт та зручність для відвідувачів.

Реалізація цих напрямків розвитку дозволить Полтавському району не лише розкрити свій туристичний потенціал, але й стати популярним напрямком для відвідувачів та інвесторів, що сприятиме загальному економічному та соціальному розвитку регіону.

ВИСНОВКИ

В даній кваліфікаційній роботі відображено результати обґрунтування теоретичних аспектів та розроблення практичних рекомендацій щодо напрямків покращення управління туристичним потенціалом громади та сформовано наступні висновки:

1) поняття та класифікація туризму є важливими аспектами для розуміння цієї галузі. Вони відображають різноманітність цілей, інтересів та потреб подорожуючих, а також впливають на розвиток туристичної індустрії та формування туристичної політики національного та міжнародного рівнів. На основі аналізу різних підходів до поняття «туризм», виокремлено три основні концепції: туризм розглядається як одnobічне споживання, де активно використовуються послуги та товари під час вільного від роботи часу поза звичайним місцем проживання; соціокультурне розуміння туризму як форми активного відпочинку, що має за мету відновлення працездатності та включає в себе оздоровчі, пізнавальні, спортивні та культурно-розважальні аспекти; і нарешті, економічний підхід, який визначає туризм як галузь сфери послуг, що забезпечує організацію туристичних подорожей для тимчасово перебуваючих осіб, які не здійснюють оплачувану діяльність у місцях перебування. Класифікація туризму здійснюється за різними критеріями, такими як мета подорожі, місце призначення, засіб пересування, тривалість і інтереси туристів. Цей підхід дозволяє упорядкувати різноманітні види туризму, включаючи відпочинок та оздоровлення, пізнавальний, діловий, екстремальний, релігійний та інші. Класифікація також враховує різні аспекти, такі як вік і інтереси туристів, що сприяє кращому розумінню різноманітності їхніх потреб і вподобань;

2) на загальнодержавному та регіональному рівнях організаційно-управлінський механізм туристичної індустрії потребує чіткого розподілу повноважень між державними структурами з метою ефективної реалізації державної політики в цій галузі. Українське законодавство передбачає, що

регулювання туристичної сфери здійснюється Верховною Радою, Кабінетом Міністрів, центральним органом виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та іншими структурами в межах їх компетенції. Основні завдання держави в цій сфері, зокрема, визначення стратегічних напрямів політики, фінансове забезпечення, управління та захист туристичних ресурсів, розробка програм розвитку туризму, міжнародне співробітництво. Центральним органом виконавчої влади, що спеціалізується на управлінні туризмом, є Державне агентство України з туризму та курортів, яке служба відповідає за реалізацію державної політики у сфері туризму, розробку нормативно-правових актів, здійснення контролю та представництво країни у міжнародних туристських організаціях. Управління сферою туризму на місцевому рівні вимагає комплексного підходу, співпраці різних зацікавлених сторін, розвитку інфраструктури, збереження культурної спадщини та природних ресурсів, а також розробки ефективних маркетингових стратегій. Лише завдяки цим заходам місцеві влади зможуть створити стійкі туристичні напрямки, які сприятимуть розвитку місцевої економіки та підвищенню якості життя мешканців регіону;

3) для дослідження аспектів управління сферою туризму на місцевому рівні обрано Полтавський район, який знаходиться у східній частині Полтавської області і межує з Сумською та Харківською областями та був утворений під час адміністративно-територіальної реформи в Україні 2020 року.

Туристичні ресурси Полтавського району є різноманітними та багатогранними, що створює потенціал для розвитку туризму на різних напрямках - від культурного та історичного туризму до активного та екологічного відпочинку. У результаті аналізу управління сферою туризму в Полтавському районі виявлено ряд важливих проблем, що потребують уваги владних органів та зацікавлених стейкхолдерів. Недостатня промоція та маркетингові заходи, недостатність кваліфікованих кадрів та нерозвинена інфраструктура у деяких районах області становлять серйозні виклики для

розвитку туризму. Крім того, сезонність та недостатня підтримка з боку влади ускладнюють ефективне управління туристичним сектором. Для подолання цих проблем необхідно спільне зусилля владних органів, бізнесу та громадськості з метою створення сприятливих умов для розвитку туризму в регіоні;

4) розвиток туризму в Полтавському районі неможливий без активної підтримки та керівництва з боку органів державної влади. Їхня роль полягає в створенні сприятливого середовища для розвитку туристичної галузі, в розвитку інфраструктури, маркетингових заходів, а також збереженні природних та культурних цінностей. Тільки за умови їхньої ефективної діяльності район зможе розкрити свій туристичний потенціал і привернути увагу та інвестиції для подальшого процвітання. Наведені напрямки розвитку управління сферою туризму в Полтавському районі представляють собою комплексну стратегію, спрямовану на створення сприятливих умов для розвитку туристичної галузі та привертання більшої кількості відвідувачів. Складається висновок, що такий план дій може ефективно сприяти розвитку туризму в районі

Створення єдиного туристичного порталу Полтавського району забезпечить легкий доступ до інформації про туристичні об'єкти, послуги, події та маршрути, що стимулює туристичний попит і забезпечує зручність для відвідувачів. Запропоновано реалізувати проєкт створення Єдиного туристичного порталу Полтавського району. Загальна вартість проєкту складає 190000 грн, що відносно невелика сума порівняно з очікуваними користями від створення та розвитку туристичного порталу.

Розробка стратегії розвитку туризму сприятиме структурованому та системному підходу до розвитку туризму, включаючи ідентифікацію конкретних цілей, завдань та заходів для досягнення успіху в цій сфері. Проведення рекламних кампаній дозволить привернути увагу до туристичного потенціалу району на різних платформах, що сприятиме збільшенню числа відвідувачів та розвитку туризму як самих об'єктів, так і всього регіону в

цілому. Створення системи підготовки кадрів та стандартів якості туристичних послуг допоможе підвищити рівень обслуговування та забезпечити високу якість туристичних послуг, що є важливим для збереження та залучення нових відвідувачів. Співпраця з іншими регіонами України розширить туристичні можливості та пропозиції, сприяючи розвитку спільних туристичних маршрутів та програм, що привертають увагу та інтерес відвідувачів. Залучення інвестицій в розвиток туристичної інфраструктури дозволить модернізувати і розширити туристичну інфраструктуру, забезпечуючи комфорт та зручність для відвідувачів.

Реалізація цих напрямків розвитку дозволить Полтавському району не лише розкрити свій туристичний потенціал, але й стати популярним напрямком для відвідувачів та інвесторів, що сприятиме загальному економічному та соціальному розвитку регіону.